

YOSH AVLODNI TARBIYALASHDA MUSIQIY-ESTETIK TARBIYANING O'RNI

Xojabaev Daniyar Alimbaevich

Ajiniyoz nomidagi NDPI pedagogika-psixologiya va ijodiy talim fakulteti
musiqi talim yo'nalishi 1-kurs talabasi.

Atajanova Tumaris Baxtiyarovna

Ajiniyoz nomidagi NDPI pedagogika-psixologiya va ijodiy talim fakulteti
musiqi talim yo'nalishi 1-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18827382>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Estetik tarbiya keng qamrovli bo'lib, yoshlarning axloqiy, mehnat tarbiyalariga ham o'z tasiri, uning axloqiy tarbiyaga ta'siri shundaki, nafosat olami ezgulik va bag'rikenglik, odob-axloq qonunlarisiz o'zining mukammalligini namoyon qila olmasligi. Insonning muayyan ijobiy faoliyat ham ezgulik, ham nafosat xususiyatlari ham o'zida mujassam ekanligi va musiqiy-estetik tarbiyaning ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: estetika, tarbiya, ijod, Suqrot, Farobiy, Musiqiy-estetik tarbiya.

МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

Аннотация. В данной статье эстетическое воспитание является всеобъемлющим и оказывает влияние на нравственное и трудовое воспитание молодежи, его влияние на нравственное воспитание заключается в том, что мир изящества не может проявить свое совершенство без законов добра и терпимости, этикета. Представлена информация о том, что определенная положительная деятельность человека воплощает в себе как добродетель, так и эстетические качества, и о важности музыкально-эстетического воспитания.

Ключевые слова: эстетика, воспитание, творчество, Сократ, Фараби, Музыкально-эстетическое воспитание.

MUSICAL AND AESTHETIC EDUCATION IN THE EDUCATION OF THE YOUNGER GENERATION

Abstract. In this article, aesthetic education is comprehensive and influences the moral and labor education of young people, its impact on moral education lies in the fact that the world of elegance cannot manifest its perfection without the laws of goodness and tolerance, etiquette.

Information is presented on the fact that a certain positive activity of a person embodies both virtue and aesthetic qualities, and on the importance of musical-aesthetic education.

Keywords: aesthetics, education, creativity, Socrates, Farabi, musical-aesthetic education.

Estetik ta'lim- tarbiya –badiiy jihatdan takomillashgan, ijodiy tomondan sermahsul, ijtimoiy- siyosiy hayotda faol shaxslarni shakllantirish demakdir. Bu tarbiya milliy g'oya ruhida, bunyodkorlik hissi bilan kamol topgan inson ongi va tafakkurining tarkibiy qismidir.

Bu tarbiya-insonparvarlik, vatanparvarlik mazmuniga ega yuksak estetik ideallarga, uyg'unlik va go'zallik talablariga mos keladigan estetik baholash hamda nafosat qonunlari asosida voqelikni qayta qurishga qaratilgan ta'lim – tarbiya sohasidir.

Estetik tarbiya antik davrlardayoq tarbiyaning barcha ko'rinishlarini ijodiy-badiiy asos bilan boyitadigan omil deb hisoblangan.

Qadimgi Yunonistonda estetik tarbiyaning maqsadi fuqorolarni ha tomonlama rivojlantirib, “ruh va tana” uyg'unligini qaror toptirishga qaratilgan edi. Pifagor va Aflotunning qadimgi maktablarida inson tafakkurini ijod orqali, estetik tamoyillar vositasida rivojlantirish usullaridan keng foydalanilgan. Estetik tarbiyaning tarkibiy qismi bo'lmish tasviriy san'at, musiqa bilan shug'ullanish fikrni jamlay olish, diqqat e'tiborni bir narsaga qarata olish, ijod qilish qobiliyatini o'stirishi o'sha davrlardayoq ma'lum bo'lgan.

Hozirgi davrga kelib, yangi ilmiy g'oyalarni ishlab chiqishning sifat jihatdan yuqori pog'onasiga ko'tarish uchun, jahon talablari darajasidagi g'oyalarni kashf etish va ro'yobga chiqarish uchun inson ongini har tomonlama o'stirish talab qilinadi. Buning uchun yosh avlodda bir qarashda, hatto kutilmagan fikr yoki g'oyani sig'dira olishga qodir bo'lgan keng qamrovli ongni shakllantirib borish zarur. Estetik ong va did, estetik ideal va estetik his tuyg'ular, ma'lum badiiy ko'nikma va ijodiy faoliyat - bularning barchasini shakllantirish masalalari estetik tarbiyaning maqsad va vazifalari doirasiga kiradi.

Estetik tarbiya keng qamrovli bo'lib, yoshlarning axloqiy, mehnat tarbiyalariga ham o'z tasirini ko'rsatadi. Uning axloqiy tarbiyaga ta'siri shundaki, nafasat olami ezgulik va bag'rikenglik, odob-axloq qonunlarisiz o'zining mukammalligini namoyon qila olmaydi.

Insonning muayyan ijobiy faoliyati ham ezgulik, ham nafasat xususiyatlarini ham o'zida mujassam etadi.

Yosh avlodni mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatish, bu jarayonni bosqichma-bosqich amalga oshirish yo'llari va usullarini ishlab chiqish musiqa darslari sifatini oshiradi. O'zining qadr qimmatini anglaydigan, irodasi baquvvat, iymoni butun, hayotda aniq maqsadga ega bo'lgan insonlarni tarbiyalash imkoniyatiga ega bo'lamiz. Ana shundan keyin ongli turmush kechirish jamiyat hayotining bosh mezoniga aylanadi”.

Suqrot, Farobiy kabi Sharqning buyuk faylasuflari axloqiylikni insonning ichki go'zalligi, nafasatni esa tashqi go'zalligi deb talqin qilganliklari bejiz emas. Odob – axloq qoidalariga rioya qilgan inson atrofdagilarga o'rnak bo'ladi, o'z xulqida go'zallikni mujassamlaydi.

Go'zallik estetik ehtiyojlar darajasiga ko'tarilar ekan, u barcha boshqa ma'naviy va moddiy ehtiyojlarga ham o'z tasirini o'tkazib boradi, o'z navbatida, aynan estetik ehtiyoj boshqa ma'naviy, moddiy ehtiyojlarga qaraganda ko'proq yaratish, ijod qilish zaruratini paydo qiladi.

Bu jarayon estetik tarbiyaning mehnat tarbiyasi bilan ham chambarchas bog'liqligini ifodalaydi. Mehnatga ijodiy yondashish, faqatgina qilingan yangilik yoki o'ylab topilgan yangi texnologiya bilan emas, balki butun mehnat jarayonining samaradorligi, ishlab chiqarilgan mahsulotning sifati bilan ham belgilanadi. Insonparvar demokratik jamiyat sharoitida fuqorolarning mehnatga ijodiy yondashishlari asosida shaxsiy va jamoa manfaatlarini chuqur anglash, o'z mehnatining ijtimoiy mohiyatini tushunish yotadi. Qolaversa, bozor iqtisodiyoti talabidan kelib chiqqanda ham, sifatli mahsulotlar ham raqobat bardosh bo'lish bilan birga, o'zlarida ikkita asosni - foyda va go'zallikni uyg'unlashtirishi zarur bo'lib bormoqda. Mehnatga ijodiy yondashuv tufayli inson faoliyatining qadr-qimmatini tushunib yetadi, o'z mehnatidan mamnun bo'ladi. Ana shunda mehnat sog'lom inson tanasining tabiiy ehtiyojiga aylanadi. Abu Nasr Farobiy aytganidek: “Go'zallikni his qilish, go'zallikdan bahramand bo'lish, eng asosiysi esa kishing o'zi go'zallik yarata olishi uni baxtli hayot qurishga yetaklovchi omillardan biri

hisoblanadi. Go‘zallikni his qilish va undan bahramand bo‘lishning o‘zi insoniylik uchun yetarli emas, inson uni yarata olishi ham kerak”.

Hozirgi kunga kelib jamiyatning barcha jabhalarida globallashtirish jarayonining jadal sur‘atlar bilan borishi ommaviy axborot vositalari, xususan televideniye, radio va internet tarmog‘ining kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib qolganligi estetik ta’lim – tarbiyani g‘oyaviy tarbiya bilan ham yanada uzviy bog‘lanayotganligini ko‘rsatadi. G‘oyaviy tarbiya sust bo‘lgan yoki to‘g‘ri yuritilmaganda g‘oyaviy bo‘shliq paydo bo‘lib, uning o‘rnini shu xalqning tabiatiga yod g‘oyalar egallab olishi va turli mafkuraviy tazyiqlar o‘z ta’sirini o‘tkazishi muqarrar. Bunday holatga yo‘l qo‘ymaslik maqsadida faoliyat yuritadigan estetik ta’lim tarbiya yoshlarni milliylikka zid bo‘lmagan estetik ideal timsolida, yuksak estetik didli qilib shakllantirishni davrning o‘zi taqozo etmoqda.

Estetik –ta’lim tarbiya mahsuli bo‘lmish estetik did orqali inson o‘zligini namoyon qilar ekan, o‘z navbatida shaxsiy buyumlari, kiyim – kechak, uy -joy va faoliyatining barcha samaralari inson didining darajasini aks ettirib beradi. Estetik did har bir odamning hissiy-emotsional tomonlari bilan aqliy-intellektual tomonlarining uyg‘unlashuvi natijasida shakllanib, axloqiy, diniy, huquqiy va boshqa qarashlariga qaraganda ko‘proq g‘oyaviy-mafkuraviy va ijtimoiy- siyosiy befarqligini ham keltirib chiqarishi mumkin. Aksincha, to‘g‘ri rivojlantirilgan did esa, yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishda ham xizmat qiladi. Milliy qadriyatlarimizga yot bo‘lgan “usti yaltiroq, ichi qaltiroq” mahsulotlar, saviyasi past san‘nat asarlari, mentalitetimizga begona bo‘lgan turmush tarzi va fikr mulohazalari orqali pinhona o‘tkaziladigan g‘oyaviy ta’sirlarga qat’iy tura olishni o‘rgatadi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni estetik tarbiyalashda uning bilim va ko‘nikmalarini oddiydan murakkab tomon yo‘naltirilishi, milliy va umumbashariy qadriyatlarni uyg‘unlashtirib, ta’lim-tarbiya sohalarining barchasi bilan aloqadorlikda olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

Musiqiy-estetik tarbiyaning samarali olib borilishida o‘quvchilar ongiga barcha muqaddas tuyg‘ularni - ona Vatanga muhabbat, milliy qadriyatlarimizga sadoqat, millatlararo do‘stlikka munosabatni saqlash, barcha mehnatkashlarning va shu qatori barcha musiqa mutaxassislarining mehnatini qadrlash, halol mehnatga va ma’lum bir kasbni egallashga intilish, ota-onalarga, qarindoshlarga bo‘lgan hurmat hislarini singdirish imkoniyatini beradi. Ularning hayotdagi o‘z o‘rnini belgilab olishi va o‘quvchilik, farzandlik hamda umuman insoniylik burchlarini halol o‘tashga bo‘lgan ishtiyoqini tarbiyalashga yordam beradi.

Zero yurtboshimiz ta’biri bilan aytganda: “Barchamizga ayon bo‘lishi kerakki, qayerdagi beparvolik va loqaydlik hukm sursa, eng dolzarb masalalar o‘zi bo‘larchilikka tashlab qo‘yilsa, o‘sha yerda manaviyat eng ojiz va zaif nuqtaga aylanadi. Va aksincha- qayerda hushyorlik va jonkuyarlik, yuksak aql-idrok va tafakkur hukmron bo‘lsa, o‘sha yerda ma’naviyat qudratli kuchga aylanadi”.

Foydalangan adabiyotlar

1. Xasanov. A. «Musiq va tarbiya». Toshkent. 1993
2. Abdullo sher, Bahodir Husanov “Estetika” T.; O‘zbekiston Faylasuflari milliy hamiyati nashriyoti 2010

3. Yo'ldosheva.S.X. «O'zbekistonda musiqa tarbiyasi va ta'limining rivojlanishi». Toshkent. 1985.
4. Omonullaeva D.. «Nota bilan kuylaymiz». Toshkent. 1982.
5. Omonullaev D. Maktabda musiqa tarbiyasi metodikasidan lektsiyalar kursi T.1990.
6. Duysenova T. S.Kenjebaeva «Mekteplerde muzikalıq tárbiya». «Bilim» 2003j.
7. Sharipova G.M.Musiqa va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanmasi.T.,
8. 2006
9. Omarova.A. UliqpanovaA. Mektepke shekemgi jastagi balalardi muzikalıq talim aeqali ádep-ikramlılıqqa tarbiyalaw. International scientific journal "Modern sciece and reserch"
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10724517>